

AL DAN NIET SUIKERBIETEN VERBOUWEN OP HET VEENKOLONIALE BEDRIJF?

Prof.dr.ir. A.W. van den Ban
Landbouwhogeschool - Wageningen

In het augustusnummer heb ik een korte reactie geschreven op een artikel van ir. Louwes over dit onderwerp, omdat zijn artikel stof gaf tot een discussie over de principes van de bedrijfseconomische voorlichting. Een dergelijke korte reactie heeft het voordeel dat veel lezers tijd kunnen vinden om dit te lezen, maar er bestaat tevens het gevaar dat het aan duidelijkheid iets te wensen over laat. Als de lezer dan dit onderwerp na aan het hart ligt, bestaat het gevaar dat hij het uitlegt in overeenstemming met zijn verwachtingen en niet in overeenstemming met de bedoeling van de schrijver. Dit is bij de heer Louwes blijkbaar ook het geval geweest. Hij meent dat ik de voorlichter verwijt, dat hij op de stoel van de boer wil gaan zitten, terwijl ik alleen maar de vraag heb willen stellen of zijn voorlichting niet wat effectiever zou zijn geweest als hij iets dichter bij de stoel van de boer was gaan zitten. Het lijkt mij waarschijnlijk, dat als de bedrijfseconoom er bij zijn berekeningen vanuit gaat dat de boer andere doeleinden nastreeft dan in werkelijkheid het geval is, veel boeren enige moeite zullen hebben de in hun ogen theoretische berekening van de econoom aan hun omstandigheden aan te passen.

Wat is het geval? De heer Louwes constateert dat op een Veenkoloniaal bedrijf van ca. 20 ha aanzienlijk meer winst wordt gemaakt als eenmansbedrijf dan als tweemansbedrijf. Daarom gaat hij er bij de berekening van de optimale omvang van de suikerbietenteelt op deze bedrijven vanuit dat deze bedrijven als eenmansbedrijf gevoerd zullen worden. Prof. Hamming vond echter op de zandbedrijven, dat wanneer vader en zoon hier samenwerken per man gemiddeld slechts 65 % wordt verdiend van hetgeen verdiend zou worden als deze bedrijven als eenmansbedrijf gevoerd zouden worden¹⁾. Desondanks vond hij dat toch nog op een groot aantal zandbedrijven door vader en zoon gezamenlijk wordt gewerkt. Blijkbaar streven veel zandboeren niet uitsluitend naar het bereiken van een zo hoog mogelijk inkomen. Het is mij niet bekend of dit ook voor de Veenkoloniale boeren geldt, maar het lijkt mij waarschijnlijk dat dit wel enigermate het geval is.

Nu kan men veronderstellen dat als de voorlichters uitrekenen hoe een eenmansbedrijf optimaal gevoerd kan worden de boeren zelf wel in staat zullen zijn om de optimale bedrijfsvoering te bepalen voor een tweemansbedrijf. Het lijkt mij zo toe dat er dan nogal hoge eisen aan deze boer gesteld worden. In de praktijk zie ik dan ook bedrijven die niet goed worden aangepast aan de ruimere arbeidsvoorziening als er een zoon mee gaat werken. Waarschijnlijk zouden veel boeren het op prijs stellen als de voorlichters hen helpen bij deze aanpassing. Verschillende bedrijfsvoorlichters proberen dit ook wel, maar hun taak zou m.i. gemakkelijker worden als zij hierbij wat meer steun kregen van de Wageningse "bureauboeren".

De heer Louwes geeft de indruk dat het niet tot de taak van een econoom kan behoren om de boeren te helpen uit te rekenen hoe zij andere doeleinden

1) Een bedrijfsvergelijkend streekonderzoek op de zandgronden, Rapport nr. 384, L.E.I., p. 65, 66 en 70.

kunnen bereiken dan een zo hoog mogelijk inkomen. Ik vraag me dan af of hij wel voldoende rekening houdt met de recente ontwikkelingen in de economische wetenschap. Ik moet toegeven niet grondig met deze ontwikkelingen op de hoogte te zijn. Als ik het goed zie heeft de economie in het verleden vooral aandacht geschonken aan de rationele keuze van de verschillende produktiemogelijkheden, maar zag zij in de consumptie nauwelijks een probleem. De laatste jaren is men zich onder invloed van onderzoekers als Galbraith, Boulding, Katona en Zahn gaan realiseren, dat door de gestegen welvaart de consument de gelegenheid heeft gekregen uit tal van verschillende mogelijkheden te kiezen. Hierdoor gaan de economen het nu ook als hun taak zien om de consument te helpen bij het maken van deze keuze. Deze ontwikkeling van de economische wetenschap heeft ook belangrijke consequenties voor de landbouwbedrijfs-economie, omdat op een gezinsbedrijf produktie en consumptie niet scherp van elkaar gescheiden kunnen worden.

Als b.v. de boerenzoon van de landbouwschool afkomt, staat het gezin voor de keuze deze jongen thuis mee te laten werken, zodat de andere gezinsleden het wat kalmer aan kunnen doen of hem elders werk te laten zoeken, waarbij men de kans loopt dat hij nooit meer bereid zal zijn om terug te komen op het ouderlijk bedrijf. De eerste keuze zal dikwijls nadelig zijn voor het gezinsinkomen, maar het resultaat is in de regel niet dat het gezin de hongerdood gaat sterven. Wel kan het er moeilijk door worden om een t.v.-toestel te kopen. De econoom kan het gezin ook helpen de consequenties van deze keuze te overzien. Wenst men als rijksambtenaar geen enkele invloed uit te oefenen op de gezinsbeslissingen dan kan men eerst vragen welke beslissingen het gezin op dit punt wenst te nemen en daarna helpen uit te rekenen hoe men met inachtneming van deze beslissing het hoogste inkomen kan bereiken. Een dergelijke benadering zien we b.v. bij het "Farm and Home Development" programma van de Amerikaanse landbouwvoorlichtingsdienst (een soort rationalisatiekernen). Hierbij gaat de voorlichter eerst met het gezin om de tafel zitten om te vragen welke doeleinden men wenst te bereiken om daarna met hen uit te rekenen hoe deze doeleinden met de beschikbare hulpmiddelen bereikt kunnen worden. De praktijk is dat men door een dergelijke benadering ook de keuze van de doeleinden wel beïnvloedt, omdat het gezin niet zelden streeft naar het bereiken van een aantal doeleinden, die onmogelijk tegelijk bereikt kunnen worden, b.v. een redelijk inkomen, meer vrije tijd en een schuldvrij bedrijf. Als het gezin zich gaat realiseren dat dit niet allemaal tegelijk haalbaar is, gaan zij hun doeleinden zelf wel herzien. De voorlichter tracht hen uiteraard niet aan te praten welke doeleinden zij na zouden moeten streven, maar wel te stimuleren dat zij een bewuste keuze maken.

Samenvattend zou ik willen stellen dat ik van de bedrijfseconomische voorlichting het meeste effect verwacht op de bedrijfsvoering, als de voorlichter niet alleen het streven naar een hoog inkomen opneemt in zijn berekeningen. Als hij de keuze van de na te streven doeleinden aan de boer zelf overlaat is er veel meer kans dat deze bij zijn bedrijfsvoering rekening houdt met het advies van de voorlichter.